

**Bakgrunnsinformasjon og kommentarer til presentasjon:
UndervisningsmaterieU om slaveri i det 21. århundre**

**Laget av For Freedom,
med støtte fra Norad og Familie & Medier**

DEL 1: HVA ER MODERNE SLAVERI?

KOMMENTAR TIL SLIDE 3:

Slaveriets historie...Kort fortalt

Slaveri har så vidt man vet alltid eksistert. Helt fra antikkens tid og frem til den transatlantiske slavehandelen, hvor slaveri innebar at et menneske hadde en juridisk rett til å eie et annet menneske som slave, styre over slavens arbeidskraft og til å selge slaven videre. Under den transatlantiske slavehandelen ble ca 11,5 millioner afrikanere fraktet over til Nord og Sør-Amerika for å bli solgt. Slaveri ble gjort ulovlig i den vestlige verden på 1800-tallet; i 1833 i Storbritannia og i 1865 i USA.

KOMMENTAR TIL SLIDE 4:

Definisjon av slaveri

Slaveriet ble dessverre ikke fullstendig stoppet av dette, men har istedenfor tatt en annen form og økt i hele verden. I verden i dag er mellom 21 og 35,8 millioner mennesker fanget i moderne slaveri eller menneskehandel. Grunnen til at man ikke vet nøyaktig hvor mange slaver det, kommer av at man definerer slaveri ulikt slik at det blir uklart hvem som skal inkluderes i statistikken. I tillegg er mange slaver skjult, noe som nettopp er kjerneproblemet med moderne slaveri. Dermed kan tallet i virkeligheten også være høyere enn 35,8 millioner.

FN sin avdeling for narkotika og organisert kriminalitet (UNODC) definerer moderne slaveri som;

"...rekrutteringen, transporteringen, videreføringen, oppbevaringen eller mottagelsen av personer, ved midler som trusler eller bruk av makt eller andre former for tvang, ved bortføring, svindel, bedrageri, ved misbruk av makt eller en sårbar situasjon eller ved å gi eller motta betaling eller fordeler for å oppnå samtykke fra en person til å ha kontroll over en annen person, med utnyttelse som mål. Utnyttelse skal inkludere, som et minimum, utnyttelse i prostitusjon av andre eller andre former for seksuell utnyttelse, tvunget arbeid eller tjenester, slaveri eller praksis lignende slaveri, straffarbeid eller fjerning av organer."

(United Nations Office on Drugs and Crime, 2014, oversatt av For Freedom)

Litt enklere forklart defineres moderne slaveri og menneskehandel ut ifra to avgjørende faktorer:

1. Individets mangel på frihet og evne til å bestemme over eget liv, og tilstedeværelse av en form for tvang og kontroll.
2. Utnyttelse av individet til arbeid eller andre tjenester med veldig liten eller ingen vinning for individet selv.

FNs Menneskerettighetserklæring satte i 1948 standarden for lover verden over som forbyr slaveri og menneskehandel. I paragraf 3 står det: "Alle har rett til liv, frihet og trygghet". Menneskehandel bryter med dette fordi det fratrar individet retten til å bestemme over eget liv og egen kropp. I paragraf 4 står det: "Ingen skal holdes i slaveri eller trelldom; slaveri og slavehandel skal være forbudt i alle former". Til tross for dette er slaveriet i moderne tid mer omfattende enn noen gang før, og vi finner det både i tvungen prostitusjon, tvangsarbeid og utnyttelse av barn.

SLIDE 5:

Refleksjonsspørsmål:

Hvilke to faktorer definerer hva som er moderne slaveri?
På hvilken måte gjør disse to faktorene noen til slaver?

KOMMENTAR TIL SLIDE 6:

“Moderne” og “gammelt” slaveri...en sammenligning

Det er ingenting moderne med slaveri. Faktisk så er det så gammeldags som man kan få det. Men for å illustrere forskjellen mellom hvordan slaveri foregår i dag i forhold til den tiden da det fortsatt var lovlig, kaller man det som regel “moderne” og “tradisjonelt” eller “gammelt” slaveri.

Under følger en sammenligning mellom moderne og gammelt slaveri for å illustrere forskjellene:

TYPE SLAVERI:	
GAMMELT SLAVERI	MODERNE SLAVERI
Slaveri var vanlig på følgende områder: Arbeidsslaveri på plantasjer/ gårder. Slaveri i husarbeid. Seksuell utnyttelse.	Man finner slaveri på mange områder: Tvangsarbeid i jordbruk, på fabrikker, i gruver, og i hjemmene til folk. Sexslaveri i prostitusjon og produksjon i pornografi, inkludert barne-pornografi. Gjeldsslaveri. Barnesoldater og tvangsgifte av barn. Organutvinning.

Type slaveri: Slaveriet i den tradisjonelle formen inkluderte vanligvis arbeidsslaveri på plantasjer/gårder, i husarbeid og til seksuell utnyttelse. Det moderne slaveriet omfatter flere typer utnyttelse:

- Arbeidsslaveri: i tradisjonelt jordbruk, fiske, gruvedrift, husarbeid og fabrikker. Dette er mest vanlig i Afrika, MidtØsten og Sentralog SørøstAsia.
- Barnesoldater og barnebruder: Mest vanlig i krig og konflikter i Afrika, SørAmerika og MidtØsten.
- Gjeldsslaveri som innebærer at en person eller hel familie må jobbe som slave for å nedbetale gjeld. Vanlig i India, Bangladesh og Pakistan.
- Organtrafficking som innebærer at organer tas fra ofrenes kropp mot deres vilje eller mot en ubetydelig sum penger. Vanlig i vestlige land som USA og Europa, men også i MidtØsten.
- Sexslaveri: Tvungen prostitusjon, eller sexslaveri, er den formen for moderne slaveri som er mest synlig i Norge. Den omfatter ulike typer salg av

seksuelle tjenester/prostitusjon på området som gateprostitusjon, i bordeller, såkalte massasjestudio, eskortetjenester, produksjon av pornografi, salg av nettsex, og lignende. I Norge er dette synlig på gaten, men ofre blir også holdt i leiligheter hvor de blir tvunget til å prostituere seg. Sexturisme til andre deler av verden er også blitt en stor business, bare Thailand tar imot 5,1 millioner sexturister årlig.

KOMMENTAR TIL SLIDE 7 og 8:

“Moderne” og “gammelt” slaveri...en sammenligning

Det er ingenting moderne med slaveri. Faktisk så er det så gammeldags som man kan få det. Men for å illustrere forskjellen mellom hvordan slaveri foregår i dag i forhold til den tiden da det fortsatt var lovlig, kaller man det som regel “moderne” og “tradisjonelt” eller “gammelt” slaveri.

Under følger en sammenligning mellom moderne og gammelt slaveri for å illustrere forskjellene:

SLAVENE:	
GAMMELT SLAVERI	MODERNE SLAVERI
<ol style="list-style-type: none">1. Hovedsaklig mennesker av en annen etnisitet enn hvite, som ble ansett som mindre verdifulle.2. Begrenset antall slaver på grunn av kostbar og langvarig frakt over havet. Antall slaver fraktet fra Afrika til det amerikanske kontinentet under den transatlantiske slavehandelen: ca 11,5 millioner.3. Kostbare å kjøpe og eie: En slave kostet 324 000 kroner i USA i 1809. En slave var ansett som en økonomisk investering og man brukte penger på mat, hus og lege for at de skulle holde seg friske.4. Derfor tilhørte en slave ofte sin eier hele livet.	<ol style="list-style-type: none">1. Hovedsakelig fattige og rettsløse mennesker; som for eksempel kasteløse i India eller statsløse folkeslag.2. Ubegrenset antall slaver på grunn av utbredt fattigdom, og billig og raskt frakt med fly og containerskip. Antall slaveri i 2014: ca 35,8 millioner.3. Billige å kjøpe og eie: En slave kostet gjennomsnittlig 730 kroner i 2009. Siden det er så lett å skaffe nye slaver, kvitter man seg heller med syke og slitne slaver enn å gi de mer mat og ta de med til lege.4. Derfor overlever en moderne slave gjennomsnittlig bare 7 år, og skifter “eier” mange ganger i løpet av denne tiden.

1. Hvem er/var slavene?: I det gamle slaveriet var slavene hovedsakelig mennesker av en annen etnisk opprinnelse enn hvite europeere. Disse ble sett på som mindre verdifulle og menneskelige, og det ble derfor ansett som greit å gjøre dem til slaver. Ofre for moderne

slaveri er hovedsaklig fattige og sårbare mennesker av alle etnisiteter. Foreldreløse barn, barn på flukt uten foreldre og barnehjemsbarn er spesielt sårbare for menneskehandel både i Europa og andre deler av verden. Statsløse og nomadiske folkeslag som Romfolket, og kasteløse folkegrupper i India er også utsatte grupper. Dette er på grunn av mangel på rettigheter og fordi staten ikke passer på at de rettighetene de har blir opprettholdt. De fleste moderne slaver blir lurt og svindlet inn i slavearbeid. Slavehandlerne lover ofrene gode jobber, utdanning, statsborgerskap, eller ekteskap, men utnytter dem istedenfor som moderne slaver. Noen selges av egen familie, men mange blir også kidnappet.

2. Antall slaver: Fordi reise og frakt var vanskelig og dyrt var det begrenset hvor mange slaver som kunne skaffes til koloniene i Amerika under den transatlantiske slavehandelen. Det har aldri vært flere slaver i verden enn i dag. Dette er fordi man i dag bruker ulovlige midler for å skaffe nye slaver, men også fordi det er veldig mye billigere å reise og frakte varer i dag enn under den transatlantiske slavehandelen. Mange moderne slaver som kommer til vesten fra Asia, MidtØsten og Afrika blir fraktet i containere på skip eller på fly som vanlige passasjerer. Ifølge International Labour Organization er det 21 millioner slaver i verden i dag, mens nye tall Global Slavery Index anslår at det er ca 35,8 millioner ofre for moderne slaveri i 2014. Den store forskjellen i disse to tallene kommer av at det veldig vanskelig å beregne antallet moderne slaver fordi mye slaveri foregår i det skjulte. Man er heller ikke alltid enige om hva som skal regnes som moderne slaveri og ikke. Det kan derfor være store mørketall.

3. Prisen for en slave: I det gamle slaveriet var slaver dyre, og å kjøpe en slave ble sett på som en investering. En slave under det gamle slaveriet kostet i 1809 ca. 40 000 dollar, det vil si omtrent 324.000 kroner i dagens verdi. En moderne slave kostet ifølge Free The Slaves i gjennomsnittlig 90 dollar i 2009, det vil si omtrent 730 kroner. I det moderne slaveriet koster det slavehandlerne lite å rekruttere nye ofre da de ofte blir kidnappet eller lurt inn i det. Fordi en slave i det gamle slaveriet var en investering for slaveeierne, ble det brukt mye penger på å ta vare på dem med mat, hus, lege, og så videre. I det moderne slaveriet er nye slaver så lette å rekruttere og slavehandlerne trenger derfor ikke ta vare på dem på samme måten. Dette fører til at mange av ofrene i det moderne slaveriet lever under svært dårlige kår; de bor ofte i trange rom sammen med mange andre, de har dårlig tilgang på mat, får lite eller ingen nødvendig medisinsk hjelp og blir mye overlatt til å klare seg selv på lite ressurser.

4. Lengde på slavens relasjon til eier: Den tradisjonelle slaven var en investering som man gjerne beholdt hele slavens liv. Mange slaver giftet seg og fikk barn, og hele familier kunne tilhøre en slaveeier og være sammen hele livet på en plantasje. I moderne slaveri behandles ofrene så dårlig at de enten dør av skader, sykdom, mord eller selvmord i løpet av få år. Gjennomsnittstiden en person overlever i moderne slaveri er ca 7 år. I løpet av denne tiden bytter de ofte "eier" flere ganger fordi de selges eller gis videre til andre slavehandlere.

KOMMENTAR TIL SLIDE 9:

SLAVEHANDLERNE:	
GAMMELT SLAVERI	MODERNE SLAVERI
<ol style="list-style-type: none">1. Slavehandel var en egen bransje da det var lovlig. Slavehandlere var hovedsakelig dem som kjøpte og solgte slaver på slavemarkedene, men mange hadde sitt yrke basert på slavehandelen. Dette gjelder for eksempel dem som fraktet slavene i sine skip.2. Slaveeiere var dem som hadde slaver i arbeid på sine gårder, fabrikker eller i sine hus.	<ol style="list-style-type: none">1. Moderne slavehandlere kalles ofte "traffickere".2. En trafficker er en som utnytter mennesker mot deres vilje for egen økonomisk vinning, enten ved å selge personen videre eller tvinge personen til å jobbe og ta inntekten personen generere til seg selv.

Navn på slaverhandlerne/traffickerne: I det gamle slaveriet ble de som kjøpte og solgte slaver kalt for slavehandlere. En moderne slavehandler kalles ofte en "trafficker" fordi moderne slaveri ofte kalles for "human trafficking" på engelsk, eller menneskehandel på norsk.

Hvem er slavehandler/trafficker: En moderne slavehandler, eller "trafficker", er en som utnytter mennesker mot deres vilje for egen økonomisk vinning. Det betyr at alle som rekrutterer, frakter eller kjøper en moderne slave kalles en trafficker. Det er ikke uvanlig at de er selvstendig næringsdrivende, entreprenører, leverandører, eller lignende. De har gjerne en mafiaticknytning eller skjuler slaveriet i familievirksomhet. Moderne slavehandlere kan også være mellommenn i møte med kunder, slik som for eksempel hallikere er. Det er omtrent like mange menn som kvinner som er traffickere.

SLIDE 10:

"Eva"s historie:

"En dag kom to ukjente menn til landsbyen min. Vi fikk ikke mye besøk, og gjestene ble tatt godt imot. Mennene sa de visste om jobber til jenter i et annet land. De som tok imot tilbudet, ville bli berømte, sa de. En av dem fortalte bestefaren min at om han lot meg reise, ville jeg komme tilbake med penger så bestefar kunne operere beina sine og bygge nytt hus. Mennene ga han litt penger, jeg fikk også. Jeg og tre andre unge jenter i landsbyen sa ja til å bli med til utlandet, den yngste var femten år. Mennene ordna pass til alle, og en dag kom de og henta oss med bil. Jeg kjenner meg dum fordi jeg ble med dem, men alle i landsbyen trodde mennene ville oss vel."

Kilde: Kvinner i ROSA (Kilden, 2008)

KOMMENTAR TIL SLIDE 11:

KONTROLLMETODER:	
GAMMELT SLAVERI	MODERNE SLAVERI
<ol style="list-style-type: none">1. Kontroll ved legalt eierskap og lov.2. Kontroll med vold og lenker.	<ol style="list-style-type: none">1. Kontroll med fysisk og seksuell vold, og trusler om slik vold.2. Kontroll med psykologiske taktikker og psykisk vold.3. Kontroll ved å ta ofrenes pass og visum.4. Kontroll ved trusler om at ingen vil hjelpe ofrene hvis de rømmer.

Legalt eierskap: I det gamle slaveriet var kontroll enkelt fordi slaveeieren lovlig sett hadde et kjøpsdokument på eierskapet. Det var nedfelt i slavelandenes lover, og alle var innforstått med at eieren kontrollerte slaven. I vår tid er det ikke lov til å eie en slave i noen land, og slavehandlerne vil helst unngå dokumenter som viser at de har slaver slik at dette ikke kan bli beviser i en eventuell etterforskning og rettssak. De må derfor ha andre måter å kontrollere slavene på, og bruker derfor vold og trusler om vold mot slavene og slavenes familie for å kontrollere dem.

Fysiske taktikker og vold, og seksuell vold: Fysisk og seksuell vold og trusler er vanlige metoder som moderne slavehandlere bruker for å kontrollere slavene. Noen tvinger ofrene til å bruke narkotika, slik at de skal bli avhengige av sine traffickere for å få den narkotikaen de har blitt fysisk avhengig av. Det er også oppdaget tilfeller med bruk av piggråd, låste dører, og i noen tilfeller lenker i moderne slaveri.

Psykologiske taktikker og vold: Psykologiske taktikker viser seg å være like effektive som fysiske taktikker for å oppnå kontroll over de moderne slavene. De skaper usynlige barrierer for ofrene ved å true dem og familien deres med vold og drap. Dette kalles ofte "A chain around the brain", eller en lenke rundt tankene. Traffickerne utsetter slavene for hjernevasking slik at de til slutt tror at de har valgt prostitusjon selv, eller slik at de til slutt tror at de ikke har noen menneskelig verdi utover pengene de kan tjene for slavehandlerne. Slavene blir også isolert fra andre mennesker og kan derfor knytte seg følelsesmessig til slavehandlerne fordi de ikke har noen andre å knytte seg til. Noen slavehandlere er snille og gode med ofrene før de utnytter dem, slik at ofrene føler at de står i takknemlighetsgjeld til dem og stoler på dem før de blir utnyttet. Bruk av falsk gjeld er også en vanlig måte å fange folk i slaveri på, ved at slavehandlerne betaler for reise og leveutgifter, og deretter legger på høye renter. Traffickerne tar regelmessig i bruk trusler om fengsel og deportasjon, som betyr at slavene vil bli sendt ut av landet de oppholder seg i. De hjernevasker slavene til å tro at politiet vil arrestere dem og at ingen vil hjelpe dem om de rømmer, og at traffickerne er de eneste de har. Traffickerne bruker også trusler om at de skal fortelle familie og venner om deres skam som følger av aktivitetene (for eksempel tyveri og prostitusjon) som ofrene tvinges til å utføre.

Kontroll på slavenes pass og visum: Det er vanlig at slavehandlerne tar fra slavene pass og visum slik at de ikke kan reise alene, og dermed ikke rømme. Generelt bidrar umenneskelig behandling, kombinert med andre faktorer, til å bryte ned slavenes evne og vilje til å kjempe for egen frihet slik at de gir opp og traffickerne lett kan kontrollere dem.

SLIDE 12:

“Eva”s historie:

“Vi reiste lenge, dag og natt. En dag ble mennene helt annerledes. Det var som om ansiktene deres forandra seg og ble ugjenkjennelige. De ga oss tabletter, og vi fikk beskjed om å svelge dem. Tablettene gjorde oss sløve og vi klarte ikke å gjøre motstand da mennene voldtok oss. En av jentene ble hysterisk, og sa at hun nektet å bli med lenger, hun ville hjem. Mennene drepte henne og tvang oss til å se den blodige kroppen hennes. Sånn ville det gå med den som protesterte, sa de. Det er vanskelig for meg å snakke om det som skjedde den dagen. Jeg forstod at ingenting var som jeg hadde trodd.”

Kilde: Kvinner i ROSA (Kilden, 2008)

KOMMENTAR TIL SLIDE 13:

KJØPEREN AV SLAVERPRODUSERTE VARER OG TJENESTER:

GAMMELT SLAVERI

Helt vanlige mennesker som trengte klær, ting, mat og tjenester som hjelp på gården, på fabrikken eller i hjemmet.

MODERNE SLAVERI

Helt vanlige mennesker som trenger klær, ting, mat og tjenester som hjelp på arbeidsplassen, på fabrikken eller i hjemmet. Kjøp av tjenester som utøves av slaveri i Norge, er ofte skjult i den svarte økonomien. Kort sagt: Helt vanlige nordmenn.

Kjøperen: Akkurat som ved det gamle slaveriet blir slaver i dag brukt til å produsere varer eller utføre tjenester i ulike typer arbeid. Og akkurat som i det gamle slaveriet, er det helt vanlige mennesker som kjøper disse varene og betaler for å få utført disse tjenestene. Det vil si også helt vanlige nordmenn som oss som kjøper mobiltelefoner, klær, mat og annet som er produsert av slaver i andre land, eller betaler for tjenester utført av slaveri i Norge som bilvask, sex eller maling av huset. Tjenester som utøves av slaver i Norge, er ofte skjult i den såkalt svarte økonomien. Dette innebærer at man ikke betaler skatt av inntekten på tjenesten, og dermed også kan skjule for staten at tjenesten er gjort og hvem som gjorde den. Da blir også slaveri lett å skjule. Dette kommer vi tilbake til litt senere.

SLIDE 14:

Refleksjonsspørsmål:

Hva er likhetene mellom gammelt og moderne slaveri?

Hva er de viktigste forskjellene mellom gammelt og moderne slaveri?

KOMMENTAR TIL SLIDE 15:

MODERNE SLAVERI I NORGE

Slaveriets historie i Norge

Norge har også vært delaktig i det gamle slaveriet. Vikingene kidnappet mennesker fra andre land da de var ute på tokt. Disse ble kalt “treller”, men var i praksis slaver. Under slavehandelens storhetstid på 1600-1700 tallet, bidro nordmenn til at europeere ble solgt til arabiske land der hvite slaver var populære. Danmark-Norge var det første land i verden som forbød slavehandel, men dette gjaldt bare statens slavehandel noe som bare bidro til at slavehandelen ble privatisert. Loven åpnet dermed for privat og utenlandsk slavehandel i danske havner, og antallet slaver fraktet mellom danske havner økte derfor frem til 1802 da slavehandel ble helt forbudt i Danmark-Norge. Det er beregnet at omtrent 85 000 slaver ble fraktet av dansk-norske skip. Slavehandelen ble ikke totalt forbudt i danske kolonier før i 1848.

På samme måte som slaveriet fortsatt eksisterer i andre deler av verden, bare i en annen form, eksisterer slaveri også i Norge i dag.

KOMMENTAR TIL SLIDE 16:

Hvordan ser moderne slaveri i Norge ut?

I Norge har man avdekket moderne slaveri i tvangsarbeid, tvungen prostitusjon og barn har blitt utnyttet til tigging, stjeling og til salg av narkotika.

Svart arbeid og tvangsarbeid. I Norge er folk vant til at priser på varer og reise faller, men dette gjelder ikke prisen på tjenester. Tjenester, som f.eks. vedlikehold eller vask av bil, er dyre fordi lønnen til dem som utfører tjenestene stiger i takt med lønnen i andre yrker og i Norge er lønningene høye. Dette skaper etterspørsel etter billig arbeidskraft, noe man kan få ved å bruke tvangsarbeid, og svart arbeid. Svart arbeid er betegnelsen på arbeid som utføres uten at det betales skatt på inntekten, og som derfor er ulovlig. Ofte finner man tvangsarbeid der det også er svart arbeid. Grunnen til dette er at om man ikke betaler skatt, rapporterer man ikke til staten at en tjeneste eller jobb er utført. Da er det også lett å skjule hvem som har utført tjenesten og om denne personen er lovlig ansatt eller ikke. De som utnytter slaver i tvangsarbeid kan derfor selge billige tjenester fordi de sparer penger både på slavens lønn og på å kutte vekk skatten. En bilvask som lovlig ville kostet opp mot 1000 kr for å dekke utgifter, skatt, lønn og sørge for fortjeneste til bedriften, kan dermed koste ned mot 200 kr fordi man bare skal dekke inn utgifter og fortjeneste. I Norge har man avdekket slik utnyttende tvangsarbeid hos restauranter, matbutikker, renholdsbedrifter, steinleggerbedrifter, i byggebransjen, og i bilpleiebransjen.

KOMMENTAR TIL SLIDE 17:

Tvungen prostitusjon. Det er viktig å skille mellom frivillig og tvungen prostitusjon. Det er kun tvangsprostitusjon som blir regnet som menneskehandel. Kort sagt kan man si at grensen mellom frivillig og tvungen prostitusjon ligger i hvor stor grad av medbestemmelsesrett den prostituerte selv har. Kan den prostituerte selv bestemme hvilke kunder hun/han tar; kan hun/han bestemme sin egen arbeidstid og pris; kan hun/han selv bestemme å avslutte prostitusjonsvirksomheten? Dersom man ikke kan svare ja på disse spørsmålene vil det ofte dreie seg om tvungen prostitusjon.

KOMMENTAR TIL SLIDE 18:

Tigging og vinningskriminalitet. Det er noe uenighet om hvor omfattende menneskehandel er blant tiggere som kommer til Norge. Flere barn har vært brukt til tigging og vinningskriminalitet, men det har også blitt rapportert om voksne som utnyttes på denne måten. Politiet mener at både voksne og barn som tigger ikke alltid forstår at de er offer for menneskehandel og moderne slaveri fordi de som utnytter dem er familiemedlemmer, og på grunn av kultur og familieband er de lojale mot dem. Dette gjør det vanskelig å skille mellom hva som er lovlig og frivillig tigging, og hva som er tvangstigging.

Au pairer. Flere filippinske kvinner, men også kvinner av andre nasjonaliteter, som har kommet til Norge for å være au pair har blitt utnyttet til tvangsarbeid, noe som også kan kalles husslaveri. Flere har opplevd å bli utnyttet seksuelt i tillegg til å ikke få godt nok betalt og til å bli tvunget til å jobbe mer enn det som er lov.

KOMMENTAR TIL SLIDE 19:

Hvem er moderne slaver i Norge?

Det er både voksne kvinner og menn, og barn som utnyttes som moderne slaver i Norge.

Antall slaver. Tall fra politiet viser at det har vært en økning i antall offer for moderne slaveri i Norge de siste årene. I 2013 var det 300 mennesker som fikk hjelp av politiet og andre i hjelpeapparatet, som for eksempel Barnevernet. Man antar at det er store mørketall, som betyr at det sannsynligvis er mange flere som ikke blir oppdaget og hjulpet. Derfor er sannsynligvis antallet moderne slaver i Norge flere hundre.

Kvinner i prostitusjon. Det antas at det i Norge i dag er over 2500 prostituerte (tall fra 2012) hvor 70-80 prosent av disse har utenlandsk bakgrunn. Det er mange sammensatte årsaker til at noen prostituerer seg, og fattigdom er en av hovedårsakene. Mange kvinner som lever i fattigdom blir gjerne lurt til å tro at det venter en jobb på dem i Norge. Kvinnene befinner seg i en sårbar situasjon hvor det er relativt lett for traffickerne å utnytte eller lure dem. Det er ikke alle kvinnene som blir lurt inn i prostitusjon, ofte er de innforstått med at de kommer til Norge for å prostituere seg, men de er ikke innforstått med at de blir innelåst i en leilighet uten å kunne bevege seg fritt, og at traffickerne tar hele fortjenesten, hvilket ofte er tilfelle for mange av kvinnene som blir ofre for menneskehandel.

Barn. Barn har rett på beskyttelse mot utnyttelse i arbeid og prostitusjon. Dette er fordi barn er sårbare, avhengige av voksne og derfor lette å kontrollere. Likevel er det mange mindreårige som har blitt utnyttet til dette i Norge. Halvparten av barna som ble rapportert som ofre for menneskehandel i Norge i 2013 ble utnyttet til å stjele eller selge narkotika, eller i prostitusjon. Tall fra politiet viser at 30 barn ble utnyttet til slaveri Norge i 2013. Mørketallene er sannsynligvis store. Disse er hovedsaklig av utenlandsk opprinnelse, og mange er fra Romania eller NordAfrika.

Sårbare immigranter. Innvandrere i Norge kan ofte ikke språket og kjenner ikke kulturen eller lovene som regulerer arbeidsmarkedet. De mangler også relevant kunnskap eller oppholdstillatelsen de trenger for å få jobb. Når man ikke har noen ting, har man også lite å miste. Dette gjør dem sårbare for utnyttelse. Mange ender opp i det svarte arbeidsmarkedet, hvor moderne slaveri er svært utbredt, fordi de ikke har kunnskapen til å få en vanlig jobb eller fordi ingen "hvite" arbeidsgivere vil ansette dem lovlig. Mange kommer også fra så fattige kår i hjemlandet at et liv i utnyttelse i Norge oppleves som bedre enn å

SLIDE 20:

Refleksjonsspørsmål:

Hva er de vanligste formene for moderne slaveri i Norge?

Hvem er mest sårbar for å bli utnyttet som moderne slaver i Norge, og hvorfor?

DEL 2: HVORDAN FUNGERER MODERNE SLAVERI?

KOMMENTAR TIL SLIDE 22:

Vis kortfilmen “ MONICA ”

1. Spill av filmen via nettsidene til For Freedom (forfreedom.no).

2. **Kommentar om filmen:** «MONICA» er et realistisk drama, som følger en ung jente fra Romania som tvinges til å prostituere seg i Bergen. Hun er kontrollert av en norsk hallik og blir utsatt for seksualisert menneskehandel, eller tvangsprostitusjon. Filmen viser den grusomme og hjelpeløse situasjonen denne unge jenta går gjennom. Filmen gjør en viktig jobb i å gjenskape de grusomhetene som ofre for tvungen prostitusjon går igjennom. Tvungen prostitusjon er et veldig viktig tema når man snakker om moderne slaveri i Norge, ettersom det er den mest vanlige formen for moderne slaveri i Norge.

3. *NB til lærere : Filmen har aldersgrense 12 år. Gjør dine elever oppmerksom på at det er enkelte grafiske scener, men disse er fokusert på Monica sin opplevelse og ikke selve den seksuelle utnyttelsen. Se gjerne igjennom filmen før du viser det til din skoleklasse.*

SLIDE 23:

Refleksjonsspørsmål til filmen:

1. Hva tenker dere nå etter å ha sett filmen?
2. Hvor vanlig tror dere at dette er i Norge?
3. Hvordan tror dere disse opplevelsene vil påvirke Monica?
4. Har dere noen tanker om notatboken Monica skrev i? La dere merke til noe spesielt med den eller i den?

KOMMENTAR TIL SLIDE 24:

Årsaker til moderne slaveri

Menneskehandel og slaveri skjer i alle land; enten ved at et offer tas fra et land; gjennom et land, eller til et land, men slaveri og menneskehandel krever ikke bevegelse; man kan også være offer i sin egen by. Dårlige arbeidsforhold og lav lønn betyr ikke at man er offer for moderne slaveri, selv om det kan være tegn på det. Dette kan også være såkalt sosial dumping, som innebærer at utenlandske arbeidstakere får vesentlig dårligere lønnsog arbeidsvilkår enn de nasjonale arbeidstakerne. Ofre for sosial dumping er imidlertid fortsatt fri til å bevege seg som de vil og får selv inntektene de tjener selv om den er urettferdig lav.

Slaveri og menneskehandel eksisterer grunnleggende på grunn to faktorer:

Tilbud og etterspørsel . Dette kan igjen brytes ned i ulike årsaksfaktorer, og mye baserer seg på sårbarhet og utnyttelse. Ofre for slaveri er nesten uten unntak alltid i en sårbar situasjon, som fattigdom, flukt fra krig eller vold, eller undertrykkelse. De som utnytter andre mennesker som slaver, er alltid ute etter billig arbeidskraft for å få mest mulig profitt med minst mulig utgifter. Det er alltid etterspørsel etter billige varer og tjenester, derfor opprettholdes markedet som tilrettelegger for slaveri.

KOMMENTAR TIL SLIDE 25:

Tilbud som årsaksfaktor

Fattigdom. Stor nød og mangel på arbeid gjør at mennesker har få muligheter til å velge hvordan de vil leve sitt liv. De må ta den jobben de kan få, og dette utnytter traffickerne. Veldig mange ofre for sextrafficking som befinner seg i Sør- og Vest-Europa er unge kvinner fra Øst-Europa eller Afrika som tror de har svart på et legitimt jobbtilbud. Men når de kommer frem til landet hvor de tror de skal jobbe som servitør, stuepike eller lignende i, blir de fratatt pass, visum og andre papirer, og tvunget til å prostituere seg. Denne metoden for å lure mennesker inn i slaveri benyttes også for å fange mennesker som slaver i jordbruk, fabrikker og i hjem som f.eks. hushjelp. Foreldre i fattige land lures også til å selge eller sende barna sine til storbyer for å jobbe. Disse jobbene er ofte tvungen prostitusjon eller arbeidsslaveri. Vold, mishandling og omsorgssvikt i hjemmet jager spesielt unge mennesker ut i søk etter bedre leveforhold og jobbmuligheter.

Mangel på utdanning. Store deler av verdens fattige befolkning kan ikke lese og skrive. De har dermed ikke alltid forutsetningene for å avsløre svindel eller muligheten til å finne annen jobb. Denne gruppen er spesielt sårbare for arbeidsslaveri.

Krig. Væpnet konflikt skaper perfekte forhold for utnyttelse av sårbare mennesker; spesielt kvinner og barn. Krig skaper flyktninger og mennesker i bevegelse er lettere å ta kontroll over. Falske tilbud om fluktmuligheter kan vise seg å være en vei inn i slaveri. En annen metode er kidnapping. I uoversiktlige krigssituasjoner hvor uorganiserte militære grupperinger sloss mot hverandre, rekrutteres og tvinges ofte barn til å være soldater for en gerilja eller en stat. Andre ganger tvinges barn og unge kvinner til å jobbe for en gerilja eller hær ved å lage mat og vaske, eller utføre andre lignende oppgaver. De tvinges til å utføre seksuelle tjenester for soldatene eller til å gifte seg med dem. Det har nylig vært rapportert som dette fra Irak hvor 3000 Yezidi-jenter og kvinner har blitt solgt som sex-slaver for IS-krigere.

KOMMENTAR TIL SLIDE 26:

Etterspørsel som årsaksfaktor

Sex-kjøp. Den konstante etterspørselen etter seksuelle tjenester og pornografi, har gjort sex-trafficking til en av de mest innbringende illegale virksomhetene i verden. Slaveri har vært avdekket i prostitusjon og seksuell utnyttelse av barn, eskortetjenester, bordellvirksomhet, såkalte massasjestudio, salg av nettsex, og produksjon av pornografi (inkludert barnepornografi)

Pornografi. På verdensbasis er det stor etterspørsel etter pornografi hvilket traffickerne utnytter. I tillegg til å utnytte ofrene i prostitusjon kan de også selge bilder og videoer av dem og dermed øke den økonomiske fortjenesten. Barnepornografiindustrien er et av de mest lønnsomme markedene og jo yngre ofrene er, jo mer penger er det å tjene. Fordi nye av markedsføringen av sex-salg skjer via nettsider, kan trafickere også bruke bilder og filmklipp av ofrene til å vise kundene hvem de vil kjøpe sex av. Tall viser at halvparten av ofre for sex-trafficking er tvunget til å spille inn pornografiske filmer i tiden de er tvunget til å selge sex. Selv om ofrene skulle bli reddet vil disse bildene og videoene fortsatt finnes på internett.

Billige produkter og tjenester. Det er god business å produsere varer og tjenester til lavest mulig pris. Dette gjør at mange produsenter velger å flytte produksjonen til land hvor arbeidskraft og råvaremateriale er billig. Grunnen til at arbeidskraft og råvarer er billigere er fordi arbeidsforholdene og lovgivningen i slike land er betydelig dårligere, eller ikke-eksisterende. En kompleks kombinasjon av tidligere nevnte faktorer slik som fattigdom og etnisitet gjør det mulig for produsenter å utnytte mennesker i sårbare situasjoner. Dette gir billig produksjon med høy avkastning. Et godt eksempel på dette er klesindustrien, som

produserer mesteparten av stoff og klær i Asia hvor mennesker på grunn av fattigdom og mangel på utdanning må ta den jobben de kan få. Dette gjelder også produksjon av elektronikk. Etterspørselen etter disse varene er høy, men betalingsviljen er forholdsvis lav med tanke på kostnadene i produksjonen. Dette gjør at produsentene er avhengige av billig arbeidskraft.

SLIDE 27:

Refleksjonsspørsmål:

Hvis ingen hadde etterspurt disse tjenestene; hadde det vært et tilbud?
Hvordan bidrar tilbud og etterspørsel til at moderne slaveri fortsetter?
Har elevene noen tiltak for å få mennesker til å ikke øke etterspørselen?

KOMMENTAR TIL SLIDE 28:

Juridiske årsaksfaktorer

Legalitet. I Norge er det tillatt å selge sex, men ikke å kjøpe sex. Det er heller ikke lov å tilrettelegge for at andre kan selge sex. Lovgiver ønsker ikke å straffe den prostituerte, men tar sikte på å ramme de andre involverte i virksomheten. Sexkjøpsloven er en relativt ny lov i Norge som trådte i kraft 1. januar 2009. En av hovedgrunnene til at sexkjøpsloven ble innført var et ønske om å bekjempe menneskehandel.

I store deler av verden er kjøp og salg av sex lovlig, og i land som blant annet Tyskland og Tyrkia driver staten egne bordeller. I flere land er det heller ikke ulovlig med slaveri. Det at det finnes et legalt marked for de samme varene og tjenestene, gjør at menneskehandel ofte havner i gråsonen, og kan være vanskelig å avdekke. Norge har vært et attraktivt land for traffickerne da Norge er et rikt land og det å selge seksuelle tjenester ikke er forbudt. Menneskehandel og menneskesmugling er oftest godt organisert og er et grenseoverskridende problem. Traffickerne er godt organisert mafia som kjenner systemene godt og vet hvor hvordan de skal jobbe rundt regelverket for å unngå å bli tatt. Det legale markedet generelt gjør det vanskeligere å skille mellom hva som er legalt og illegalt. Spesielt fordi noe som er lov i ett land, ikke er lov i ett annet. I en global økonomi gjør dette det frie markedet til en yngleplass for handel i grenseland. De kriminelle og politiske grensene er porøse og dette utnytter traffickerne til sin fordel. Dette er grunnen til at det er så viktig at kjøp av sex ikke gjøres legalt.

Korrupsjon. Korrupsjon innebærer at en person i en maktrolle, typisk politi i denne forbindelse, mottar penger eller tjenester for å gi mottaker, den som gjør noe ulovlig, en fordel. Som med alt annet som er illegalt, blir det mye lettere å drive med menneskehandel hvis man kan kjøpe beskyttelsen av det lokale politi og tjenestemenn.

KOMMENTAR TIL SLIDE 29:

Organisert kriminalitet. På det svarte markedet er det narkotika, våpen og menneskehandel som regjerer. Et menneske å selge har aldri vært så billig eller så lett å skaffe som det er i dag. Mennesker kan selges flere ganger og blir ikke “brukt opp” slik som med for eksempel narkotika. Det er enorm profitt i menneskehandel og det er lett å skaffe nye offer til veie. Åpne grenser mellom land gjør det enkelt å frakte mennesker fra en del av verden til en annen. Ved hjelp av falske ID-papirer og ofre som er lurt til å tro at de har et bedre liv i vente, og dermed er villige til å lyve, vil det være lettere å frakte mennesker over landegrensene enn det vil være med narkotika og våpen. På det svarte markedet har det også nå blitt mer vanlig at flere mafiaer og bedriftsfellesskaper jobber sammen; de kjøper og selger med hverandre istedenfor å sloss om ”markedsandeler”.

Hverdagskriminalitet. Slaveri har vært avdekket i svart arbeid her i Norge. Spesielt innenfor salg av tjenester slik som bygg og vedlikehold, rengjøring av bedriftslokaler, husholdninger og kjøretøy. Slaveri kan foregå uten at kjøperen er klar over at det skjer noe ulovlig, derfor er det viktig at man er oppmerksom på hvilke varer og tjenester man kjøper, og tørre å stille spørsmål.

Problemet med å handle svart er ikke bare at man ikke betaler skatt, men man mister også kontrollen over at den bedriften man kjøper varer og tjenester fra faktisk betaler sine ansatte en verdig lønn, eller lønn i det store og det hele. I bedriften sitt regnskap vil det ikke fremgå lønnslipp eller andre papirer på arbeidstakerne. Da bør man stille spørsmåltegn til om vedkommende er ansatt frivillig eller ikke.

Det kan være mange grunner er at den svarte økonomien er så stor i Norge. Forholdsvis god privat økonomi gjør at mange velger å kjøpe tjenester slik som vaskehjelp og håndverkere til oppussing. Dette har gitt en økt etterspørsel etter arbeidskraft i Norge og internasjonale avtaler gjør det mulig for utenlandske arbeidere å ta jobb i Norge. Etterspørsel etter tjenester kombinert med økende fattigdom i sør-Europa og en stor økning i flyktningstrømmen er en god kombinasjon for bakmenn og aktører i den svarte økonomien. De utnytter mennesker uten opphold og arbeidstillatelse truer med å kontakte myndighetene om de motsetter seg bakmennene. Det er lettere å skjule tvangsarbeid i de tjenestene som bare krever manuell arbeidskraft, ikke kommunikasjon. Man bør notere seg at svart arbeid ikke alltid er tvangsarbeid, men om det svarte markedet utvikler seg mer, vil mest sannsynlig tvangsarbeid også bli mer vanlig.

SLIDE 30:

Refleksjonsspørsmål:

Hvordan kan det norske forbudet mot kjøp av sex påvirke omfanget av moderne slaveri i Norge?
Hvordan kan kjøp av svarte tjenester bidra til moderne slaveri i Norge?

DEL 3: HVORDAN KAN MAN STOPPE MODERNE SLAVERI?

Det er fire aspekter som er viktig i bekjempelsen av menneskehandel og moderne slaveri; forebyggende arbeid, beskyttelse og hjelp til ofre, god lovgivning og rettsforfølgelse av traffickere, og godt samarbeid mellom etater og organisasjoner som jobber med problemstillingen. Det er viktig at både staten og kommunene gjør en innsats for å stoppe moderne slaveri, men det er minst like viktig at vanlige nordmenn også gjør det de kan for å hindre etterspørsel og bidra til aktiv bekjempelse av problematikken.

KOMMENTAR TIL SLIDE 32:

Forebygging

På samfunnsnivå er forebyggende og holdningsskapende arbeid viktig for å informere vanlige nordmenn om hva moderne slaveri er og hvordan det fungerer slik at man kan ta gode valg som ikke støtter slaveri. Dette kan bidra til reduksjon av etterspørsel av varer og tjenester hvor menneskehandel er involvert. Forebygging innebærer også spredning av informasjon til sårbare grupper og andre som kan oppdage og forhindre menneskehandel. Det er også viktig med god grensekontroll og behandling av visumsøknader for å avdekke mulig menneskehandel.

Vanlige nordmenn kan gjøre en innsats mot moderne slaveri og forhindre etterspørsel av billige produkter og arbeidskraft ved å handle rettferdige varer og ikke kjøpe svarte tjenester. En lett måte å gjøre dette på er ved å se etter produkter som er merket med Fairtrade, UTZ eller lignende fair trade merker. Clean Clothes Campaign gir for eksempel hvert år ut en rapport hvor de rangerer klesmerker etter hvor bra de behandler sine merker og hvor ren produksjonslinjen er. Man kan også engasjere seg i frivillige organisasjoner som jobber forebyggende.

KOMMENTAR TIL SLIDE 33:

Beskyttelse

Kampen mot moderne slaveri må også gjøres på individplan. Dette gjøres ved å gi bistand og beskyttelse til mulige og bekreftede ofre. Dette innebærer at de får midlertidig lovlig opphold som kalles refleksjonsperiode, i tillegg til fysisk og psykisk omsorg og beskyttelse. Mange ofre kommer på krisesenter når de redde for at de skal være trygge.

Ved å støtte en organisasjon som jobber med omsorg for tidligere ofre, kan man være med å bidra til at moderne slaver kan få frihet, og bidra til å hjelpe dem tilbake til et trygt liv.

KOMMENTAR TIL SLIDE 34:

Lovgivning og rettsforfølgelse

En av de viktigste måtene å stoppe moderne slaveri på er ved å ha lover som sier at slaveri ikke er greit. Uten god lovgivning, kan man ikke stoppe noe. Rettsforfølgelse av traffickere er også viktig for å sende et signal til andre om at det ikke lønner seg å drive med slikt. Utdanning av politi, advokater og dommere, slik at de kjenner til faktorer knyttet til moderne slaveri er viktig for at de skal kunne gjøre god etterforskning, og få traffickerne dømt. Det er også viktig for ofrenes beskyttelse at de ikke blir siktet eller dømt for kriminelle handlinger de har utført under tvang, som narkotikasalg eller tyveri.

Vanlige nordmenn kan bidra til lovendringer og til at store bedrifter endrer sin måte å behandle arbeiderne på ved å signere på kampanjer som arrangeres av frivillige organisasjoner som jobber for å få til endring.

KOMMENTAR TIL SLIDE 35:

Samarbeid

For å få til mest mulig best mulig er det viktig at alle som er involvert i kampen mot moderne slaveri samarbeider godt. Både staten, kommunene og frivillige organisasjoner må sikre at de hjelper hverandre og ofrene, istedenfor å gå i veien for hverandre. Slik kan man få til mer enn hvis man ikke samarbeider.

Vanlige nordmenn kan hjelpe ved å vise sin støtte til organisasjoner og gode tiltak ved å snakke om dem og dele linker på sosiale medier. Den letteste måten for slike organisasjoner å nå ut til vanlige folk på er gjennom sosiale medier, og her kan alle bidra.

SLIDE 30:

Refleksjonsspørsmål:

Hvordan kan helt vanlige norske ungdommer og voksne bidra til å stoppe moderne slaveri både i Norge og i andre land?

Hva kan Norge som stat gjøre for å stoppe moderne slaveri?

Takk til

NORAD og Familie & Medier for tildeling av økonomiske tilskudd som muliggjorde dette undervisningsmaterialet.

- Abas, M., Ostrovschi, N. V., Prince, M., Gorceag, V. I., Trigub, C., & Oram, S. (2013). Risk factors for mental disorders in women survivors of human trafficking: a historical cohort study. *BMC Psychiatry*, 13 (204), 111.
- Banović, B., & Bjelajac, Z. (2012). Traumatic experiences, psychophysical consequences and needs of human trafficking victims. *Vojnosanitetski Pregled*, 69 (1), 9497. doi:10.2298/VSP1201094B
- Cacho, L. (2012). *Slavery Inc.: The Untold Story of International Sex Trafficking*. London: Portobello Books.
- Deshpande, N. A., & Nour, N. M. (2013). Sex Trafficking of Women and Girls. *Reviews in Obstetrics & Gynecology*, 6 (1), e22e27. doi:10.3909/riog0214]
- Eraker, H. (2014). Dømt for menneskehandel mot au pairer. Retrieved from: <http://www.nrk.no/dokumentar/domtforaupairmenneskehandel1.10992668>
- Festinger, L. (1962). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Free The Slaves. (2014). Slavery in the 21st Century. Retrieved 25th of Nov, 2014, from <http://www.freetheslaves.net/page.aspx?pid=362>
- Global Freedom Center. (2014). Learn. Retrieved September 24th, 2014, from <http://globalfreedomcenter.org/GFC/learn/quickfacts>
- Husabø, C. (2012). Tiggerne skjønner ikke at de er offer for menneskehandel. Retrieved from: <http://www.tv2.no/a/3838338>
- Kilden (2008). Kvinner i ROSA. Retrieved from: http://portretter.no/_kvinnerirosa/c54576/biografi/vis.html?tid=55158&strukt_tid=54576
- Kuleshnyk, I. (1984). The Stockholm syndrome: Toward an understanding. *Social Action & the Law*, 10 (2), 3742.
- Koordineringsenheten for offer for menneskehandel (2014). Rapport fra Koordineringsenheten for offer for menneskehandel. Retrieved from: https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_2665.pdf
- Opheim, S. (2012). Siktet for å ha utnyttet fire barn til tigging. Retrieved from: <http://www.ba.no/nyheter/siktetforahautnyttetsinefirebarntiltigging/s/1416126770>
- Reiss, E. & StrømOlsen, N. (2014). *Norsk Slaveri. Hvordan det moderne slaveriet kom til Norge*. Oslo: Frekk Forlag.
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2014). Human Trafficking. Retrieved September 24th, 2014, from <http://www.unodc.org/unodc/en/humantrafficking/whatishumantrafficking.html?ref=menu>
- United Nations. (2014). The Universal Declaration of Human Rights. Retrieved September 24th, 2014, from <http://www.un.org/en/documents/udhr/history.shtml>
- Walk Free Foundation. (2014). *The Global Slavery Index 2013*: Walk Free Foundation.
- Wikipedia. (2014, July 5th). Slaveri. Retrieved September 24th, 2014, from <http://no.wikipedia.org/wiki/Slaveri>
- Pro Sentret, årsrapport 2012, Retrieved from www.prosentret.no
- Berntsen, H. (2004) "Mennesker i omløp". Retrieved from www.fn.no
-